

Sekretariatet
Christian Olsson
Tfn: 063-147639
E-post: christian.olsson@regionjh.se

2020-11-09

RS/160/2020

Rapport om Länstrafiken AB utifrån regionstyrelsens uppsiktsplikt 2020

Sammanfattning

Rapporten visar att Länstrafiken i Jämtland AB (Länstrafiken) bedrev under 2019 i huvudsak verksamheten i enlighet med bolagsordningen, ägardirektivet, uppdragsavtal och beslut i bolagsstämma. Det finns mål för verksamheten och en struktur för hur målen följs upp och redovisas. Uppfyllnaden av verksamhetsmålen 2019 var låg, då endast 3 av 7 mål uppfylldes. Vidare uppfylldes inte målet i ägardirektivet om en god ekonomisk hållning.

Den 1 juli 2020 överfördes bolaget i förvaltning. Övertagandet av bolagets verksamhet har gått enligt plan. Alla anställda inom bolaget har erbjudits och tackat ja till att följa med vid övergången till Region Jämtland Härjedalen (totalt 14 medarbetare). Regionen har övertagit samtliga inventarier som tillhört bolaget, och även övertagit Länstrafiken i Jämtlands län AB:s aktieinnehav i bolaget Samtrafiken. Det pågår fortsatt arbete under hösten för att lösa vissa återstående frågor, ett arbete som bevakas av projektarbetsgruppen.

Under det första halvåret 2020 fick bolaget 6 Mkr i förstärkning för att klara den ekonomiska situationen fram till övergång från bolag till eget område inom Regional utveckling.

Det finns flera osäkerheter vad gäller de ekonomiska konsekvenserna av Coronapandemin för Område Kollektivtrafik (allmän kollektivtrafik, då särskild kollektivtrafik vidarefaktureras och är ett nollsummespel för området). Den ekonomiska prognosen för helåret är således svårbedömd. I dagsläget är prognosen för helåret 2020 ett underskott om ca -7 Mkr. I prognosen är eventuell statlig kompensation för intäktstapp under perioden juli-december 2020 dock inte medräknad.

Bakgrund

Regionstyrelsens uppsiktsplikt regleras i 6 kap 1 § kommunallagen (2017:725). I paragrafens första stycke föreskrivs att styrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens eller landstingets angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet. Styrelsen ska även ha uppsikt över sådan avtalsamverkan som sker enligt 9 kap. 37 § kommunallagen (KL) eller enligt annan lag eller författning. Av andra stycket framgår att styrelsen också ska ha uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i sådana juridiska personer som avses i 10 kap. 2-6 §§ KL och sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i. I 6 kap. 9 § KL föreskrivs vidare att styrelsen i årliga beslut för varje sådant aktiebolag som avses i 10 kap. 2 § samma lag ska pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om styrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.

I Regler för regionstyrelsens uppsiktsplikt (RS/2324/2016, rev 2019) finns förtydliganden av vad uppsiktsplikten innebär och vilket arbetssätt som ska tillämpas. Av reglerna framgår bland annat att styrelsen ska övervaka den ekonomiska förvaltningen, tillse att medlen används ändamålsenligt, övervaka att fullmäktiges beslut blir verkställda, lämna råd och anvisningar samt påpeka brister, liksom att påkalla ingripande av fullmäktige när så behövs.

Regionstyrelsen fastställer årligen en plan för vilka bolag, nämnder, föreningar eller stiftelser som styrelsen ska genomföra fördjupade granskningar av. Länstrafiken var ett av de utvalda bolagen både 2018 och 2019. Med anledning av den fördjupade uppsiktspliktsrapporten 2019 beslutade Regionstyrelsen (§ 171) att fortsatt följa Länstrafikens ekonomiska situation. Bolaget är därför ett av de utvalda bolagen även i regionstyrelsens plan för fördjupad uppsiktsplikt 2020, som fastställdes vid styrelsens sammanträde den 22 januari 2020 (§ 6).

Underlaget för den här rapporten har utgjorts av bolagsordning och ägardirektivet (RUN/65/2018), årsredovisning 2019, revisionsberättelse 2019 (REV/16/2019), PM Uppföljning av regional verksamhet som bedrivs i annan verksamhetsform: Aktiebolag och ekonomiska föreningar (godkänd av RUN 2020-10-13 § 133).

Länstrafiken har organisatoriskt legat under RUN, i och med nämndens ansvar som regional kollektivtrafikmyndighet (RKM). RUN följer årligen upp bolagets verksamhet utifrån sitt ansvarsområde. Sedan den 1 juli 2020 har bolagets verksamhet överförts till förvaltning och organiseras under RUN (se mer nedan).

Länstrafikens uppdrag och verksamhet (fram till och med 30 juni 2020)

Kollektivtrafiken regleras i lagen (2010:1065) om kollektivtrafik. I 2 kap. 2 § föreskrivs att det ska finnas en regional kollektivtrafikmyndighet (RKM) i varje län. Region Jämtland Härjedalen är RKM i Jämtlands län.

Av punkt 3 i bolagsordningen framgår att ändamålet med bolagets verksamhet är att bedriva kollektivtrafik, administration av kollektivtrafik och andra tjänster avseende kollektivtrafik. Bolaget ska erbjuda invånare kollektivtrafik, innefattande arbetspendling och annat vardagsresande i Jämtlands län och angränsande regioner. Bolaget ska inte bedrivas med huvudsakligt vinstsyfte.

Ägardirektivet reglerar ekonomiska mål och riktlinjer, rutiner för budget, redovisning, verksamhetsmål, jämställdhets-, jämlikhets och miljöarbete. Av ägardirektivet framgår att Länstrafiken har fått uppdraget att operativt verkställa den allmänna och särskilda kollektivtrafiken i Jämtlands län. Bolagets verksamhet regleras i Uppdragsavtal regional kollektivtrafik – överlämnande av befogenheter i enlighet med SFS 2010:1065 och Uppdragsavtal om samordning av samhällsbetalda resor i Jämtlands län. Länstrafiken ska ansvara för de uppgifter som krävs för att upprätthålla en allmän kollektivtrafik i länet och till angränsande län med buss. Det innebär upphandling, avtalsuppföljning, framtagning av tidtabeller, hantering av biljettintäkter, biljettmaskiner, hållplatser, marknadsföring och statistik med mera.

Ledning och styrning (fram till och med 30 juni 2020)

Styrelsen är bolagets verkställande organ. Uppdragets omfattning och karaktär bestäms av aktiebolagslagen (2005:551), bolagsordningen, ägardirektivet och uppdragsavtal mellan ägaren och bolaget. Styrelsen ansvarar för bolagets förvaltning, men den löpande förvaltningen handhas av VD i enlighet med de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar.

Styrelsen hade 14 sammanträden under 2019, varav ett konstituerande och 4 extra. Styrelsen var beslutsför vid samtliga sammanträden. Styrelsen har fastställt arbetsordning, firmateckning, attestnivaplan, internkontrollplan och antagit regler för arvode och representation samt beslutat om firmatecknare. Under verksamhetsåret byttes styrelsens ordförande två gånger. I och med att VD slutade i september 2019 tillträdde bolagets ekonomichef som tillförordnad VD.

Verksamhetsmål och måluppfyllelse 2019

Länstrafikens övergripande verksamhetsmål finns i det regionala trafikförsörjningsprogrammet 2016-2020, som fastställdes av regionfullmäktige i april 2016 (§ 59) och reviderades i december 2018 (§181). Det regionala trafikförsörjningsprogrammet innehåller mål, inriktning och strategier som beskriver hur kollektivtrafiken ska utvecklas. Programmet ska svara mot nationella transportpolitiska mål och mål i RUS, som har brutits ner till mätbara mål. De mätbara målen delas in i *ekonomiskt*, *socialt* och *miljömässigt* hållbar utveckling. Programmet följs upp av RUN, regionens samverkansråd, genom kollektivtrafiksamråd och övrig dialog med kommunerna. Därutöver har bolaget också egna affärs- och verksamhetsplaner.

Verksamhetsmål och utfall 2019

I tabell 1 nedan redovisas Länstrafikens verksamhetsmål och måluppfyllelse 2019.

Tabell 1 – verksamhetsmål och måluppfyllelse 2019

Mål 2019	Utfall 2019	Målet uppfyllt (Ja/nej)	Kommentar
Länstrafikens självfinansieringsgrad ska öka och uppgå till 47 procent.	- 36 procent.	Nej.	
[Resetidskvoten tåg-bil ska högst uppgå till 0,8.	- 0,84-0,95 på utvalda sträckor.	Nej.	Målet är satt i förhållande till tågtrafik. Tågverksamhet ingår inte i Länstrafikens uppdrag, varför bolaget inte kan påverka målet.]
Antal resor med länstrafikens och tätortstrafikens färdbevis ska öka med 1 procent/år (tåg och buss) och uppgå till minst - 2 633 000 resor med länstrafikens färdbevis, - 3 970 000 i tätortstrafiken.	- 2 479 000, - 3 999 000.	Nej, Ja.	
Länstrafiken erbjuder resealternativ som passar mina behov (avgångstider). - Länstrafik: 36,5 procent, - Tätortstrafik: 58,5 procent.	- Länstrafik: 29 procent, - Tätortstrafik: 46 procent.	Nej. Nej.	Målet mäts i en kundbarometer. Resultatet baseras på ett lågt antal respondenter, varför det även i övrigt bör tolkas med försiktighet.
Tillgänglighet för rörelsehindrade i den allmänna kollektivtrafiken ska öka, så att fler kan använda den.	- Tågtrafik, Norrtåg: 100 procent - Interregional trafik: 100 procent - Tätortstrafik: 100 procent. - Stomlinjetrafik: 60 procent (25 fordon).	Ja	
Nöjdhet med färdtjänstresa ska uppgå till minst 90 procent nöjdhet under hela programperioden.	- 97 procent.	Ja.	Målet mäts i en kundbarometer. Resultatet baseras på ett lågt antal respondenter, varför det bör tolkas med försiktighet.
Kollektivtrafikens marknadsandel ska öka. - Länstrafiken: 13,5 procent,	- Länstrafiken: 10 procent,	Nej.	Målet mäts i en kundbarometer.

- Tätortstrafiken: 30,5 procent.	- Tätortstrafiken: 19 procent.	Nej.	
Minskade nettoutsläpp av CO ₂ . I den allmänna kollektivtrafiken ska utsläppen minska och högst uppgå till 0,65 kg CO ₂ /km busstrafik.	- 0,28 kg CO ₂ /km. (2018)	Ja.	

Källa: Årsredovisning för Länstrafiken i Jämtlands län AB - Räkenskapsår 190101-191231.

Som kan utläsas i Tabell 1 uppfylldes 2019 tre av de sju verksamhetsmålen, ett delvis, respektive tre mål uppfylldes inte.

Ekonomi

Av ägardirektivet framgår att Länstrafikens ekonomiska mål är att behålla aktiekapitalet intakt. Vidare ska bolaget drivas med god ekonomisk hållning med målet att självfinansieringsgraden ska öka. Bolaget ska balansera eventuell vinst eller förlust inom bolaget. Aktiekapitalet uppgår till 8 miljoner kronor och ett underskott får enligt aktiebolagslagen inte äventyra aktiekapitalet. I 25 kap. 13 § samma lag föreskrivs att en kontrollbalansräkning måste upprättas när halva aktiekapitalet är förbrukat. Bolaget måste då begära kapitaltillskott från ägaren. Detta skedde under 2017/18, vilket ledde till att Region Jämtland Härjedalen fick skjuta till ytterligare knappt 10 miljoner kr.

2019

Vid slutet av 2018 fanns en osäkerhet kring hur verksamheten och uppdraget om att upprätthålla en allmän kollektivtrafik i länet skulle påverkas av en eventuell ramminskning. Denna oro undanröjdes i december i och med att fullmäktige beslutade att skjuta till ytterligare medel till kollektivtrafiken. Länstrafikens ram i form av ägarbidrag höjdes från omkring 185,5 miljoner kr 2018 till omkring 188 miljoner kr 2019.

Länstrafiken lämnade i juni 2019 in en begäran om kapitaltäckningsgaranti till Region Jämtland Härjedalen. I oktober 2019 tog Regionfullmäktige beslut om att upprätta en kapitaltäckningsgaranti för bolaget (§101). Garantin undertecknades den 4 november 2019, gäller som längst till 31 december 2020 och högst med ett belopp om 8 000 000 kronor.

Av årsbokslutet 2019 framgår att resultatet jämfört med budget blev -94 299 kr. Det ackumulerade underskottet uppgick per den 31 december 2019 till -3 390 912 kr. Självfinansieringsgraden uppgick till 36 procent (mål: 47 procent). De ekonomiska målen om god ekonomisk hushållning och ökad självfinansieringsgrad uppfylldes således inte.

Överföring av verksamheten i bolaget Länstrafiken i Jämtlands län AB till förvaltning från 1 juli 2020

Regionfullmäktige beslutade i november 2019, § 132, att överföra verksamheten i bolaget Länstrafiken i Jämtlands län AB till förvaltning från 1 juli 2020 och att verksamheten skulle organiseras under RUN. Nämnden fick då i uppdrag att ta fram en genomförandeplan för verksamhetsförändringen. Arbetet med verksamhetsförändringen organiserades som ett internt projekt, och en projektledare utsågs. En genomförandeplan upprättades i form av en

projektplan som bl.a. beskrev projektorganisation, projektmål och tidplaner för olika aktiviteter. Projektet delades in i nio delprojekt (exempelvis Organisation, Medarbetare och Kommunikation), och en styrgrupp tillsattes bestående av regiondirektör, regional utvecklingsdirektör och regionstabschef samt en arbetsgrupp bestående av representanter från Länstrafikbolaget, förvaltningsområde regional utveckling och regionstaben.

Under våren 2020 upprättades ett förslag till överlåtelseavtal, som beskriver hur Länstrafiken i Jämtlands län AB överlåter sin verksamhet till Region Jämtland Härjedalen. Regionfullmäktige godkände upprättat förslag vid sitt sammanträde i juni 2020 (§ 63). Eftersom avtalet med bilagor skulle kompletteras med bokslutsvärden per den sista juni 2020 fick regionstyrelsen i uppdrag att färdigställa överlåtelseavtalet med bilagor samt underteckna avtalet senast den 31 augusti 2020. Det kompletterade avtalet behandlades av regionstyrelsen den 25 augusti (§ 130, dnr RS/484/2020).

Överlåtelseavtalet beskriver att bolaget överlåtit hela sin verksamhet till regionen, dvs. ansvaret för att samordna, planera, upphandla och marknadsföra kollektivtrafiken i Jämtlands län. Vidare regleras att bolagets kvarvarande ansvar begränsas till att:

- vara avtalsägare för de avtal som inte kan överlåtas och bevaka och verka för att även dessa avtal kan överlåtas till regionen i någon form,
- förvalta de ekonomiska tillgångar som är kvar i bolaget efter överlåtelsen, samt
- avveckla bolaget när ägaren beslutar om avveckling.

Lägesrapport

Övertagandet av bolagets verksamhet är att betrakta som en verksamhetsövergång, och alla anställda inom bolaget har erbjudits och tackat ja till att följa med vid övergången till Region Jämtland Härjedalen (totalt 14 medarbetare). Regionen har övertagit samtliga inventarier som tillhört bolaget, och även övertagit Länstrafiken i Jämtlands län AB:s aktieinnehav i bolaget Samtrafiken.

I enlighet med överlåtelseavtalet övertar regionen de avtal som Länstrafiken tecknat inom ramen för den verksamhet som har överlåtit under förutsättning att avtalens motpart godkänner det. Vid överlåtandet har inga avtal identifierats som inte går att överlåta till regionen. Arbete pågår fortsatt med att bland överlåtna avtal identifiera de som kan ersättas med befintliga avtal inom regionen och därmed sägas upp eller avslutas.

Under våren initierades ett arbete internt inom regionstaben/regionservice gällande inrättande av en regiongemensam reseservice, där även delar av Länstrafikens verksamhet kan ingå (exempelvis kundservice och färdtjänst/särskild kollektivtrafik). Arbete pågår fortsatt under hösten för att identifiera den verksamhet och de medarbetare som eventuellt kan komma att föras över från område Kollektivtrafik till Regionservice enhet Reseservice. Det kvarstår en del arbete internt gällande överföring mellan verksamheternas olika system (ekonomisystem, växel och telefoni, IT-servrar, klienter, applikationer osv.). Ett arbete har även påbörjats gällande varumärkesfrågan, där Länstrafikbolaget tidigare beviljats undantag från regionens varumärkespolicy. Dessa samt övriga kvarvarande frågor bevakas fortsatt av projektarbetsgruppen.

Ekonomi 2020 och konsekvenser av coronapandemin

Länstrafiken fick under första halvåret 2020 ett beslut om 6 Mkr i förstärkning. Detta för att klara den ekonomiska situationen fram till övergång från bolag till eget område inom Regional utveckling.

Det finns flera osäkerheter vad gäller de ekonomiska konsekvenserna av Coronapandemin för Område Kollektivtrafik (allmän kollektivtrafik, då särskild kollektivtrafik vidarefaktureras och är ett nollsummespel för området). Den ekonomiska prognosen för helåret är således svårbedömd. I dagsläget är prognosen för helåret 2020 ett underskott om ca -7 Mkr. Uppfattningen inom Område kollektivtrafik är att kollektivtrafiken ska omfattas av den allmänna Corona-kompensation som Regionerna får, men i nuläget är det osäkert. I prognosen är därför eventuell statlig kompensation för intäktsstapp under perioden juli-december 2020 inte medräknad.

Revisorernas bedömning

Utifrån den grundläggande granskning som genomförts gör revisorerna bedömningen att bolaget i huvudsak har bedrivit sin verksamhet i enlighet med bolagsordning, uppdragsavtal och beslut i bolagsstämma. Målen i trafikförsörjningsprogrammet är till viss del uppfyllda. Det finns anledning för bolaget att utveckla metoder för att samla in och kvalitetssäkra den statistik som efterfrågas i trafikförsörjningsprogrammet.

Bolaget uppfyller inte ägarens krav om en god ekonomisk hushållning och har inte ökat självfinansieringsgraden. Besparingsåtgärder har vidtagits och den negativa prognosen vid delårsrapporten per april om -2,5 Mkr hade vid slutet av 2019 begränsats till -94 Tkr.

Intern kontroll

Revisorerna bedömer att styrelsen har hållit sig informerad om bolagets verksamhet genom den löpande rapportering den fått om bolagets ekonomiska ställning och andra väsentliga händelser. Revisorerna anser dock att arbetet med riskanalyser och den interna kontrollen kan och bör vidareutvecklas. Ärendet har lyfts till styrelsen, men vidare uppföljning har uteblivit.

Analys och bedömning

Rapporten visar att Länstrafiken i Jämtland AB (Länstrafiken) under 2019 i huvudsak bedrev verksamheten i enlighet med bolagsordningen, ägardirektivet, uppdragsavtal och beslut i bolagsstämma. Det finns mål för verksamheten och en struktur för hur målen följs upp och redovisas. Uppfyllnaden av verksamhetsmålen 2019 var låg, då endast 3 av 7 mål uppfylldes. Vidare uppfylldes inte målet i ägardirektivet om en god ekonomisk hållning.

Den 1 juli 2020 överfördes bolaget i förvaltning. Övertagandet av bolagets verksamhet har gått enligt plan. Alla anställda inom bolaget har erbjudits och tackat ja till att följa med vid övergången till Region Jämtland Härjedalen (totalt 14 medarbetare). Regionen har övertagit samtliga inventarier som tillhört bolaget, och även övertagit Länstrafiken i Jämtlands län AB:s aktieinnehav i bolaget Samtrafiken. Det pågår fortsatt arbete under hösten för att lösa vissa återstående frågor, ett arbete som bevakas av projektarbetsgruppen.

Under det första halvåret 2020 fick bolaget 6 Mkr i förstärkning för att klara den ekonomiska situationen fram till övergång från bolag till eget område inom Regional utveckling.

Det finns flera osäkerheter vad gäller de ekonomiska konsekvenserna av Coronapandemin för Område Kollektivtrafik (allmän kollektivtrafik, då särskild kollektivtrafik vidarefaktureras och är ett nollsummespel för området). Den ekonomiska prognosen för helåret är således svårbedömd. I dagsläget är prognosen för helåret 2020 ett underskott om ca -7 Mkr. I prognosen är eventuell statlig kompensation för intäktstapp under perioden juli-december 2020 dock inte medräknad.